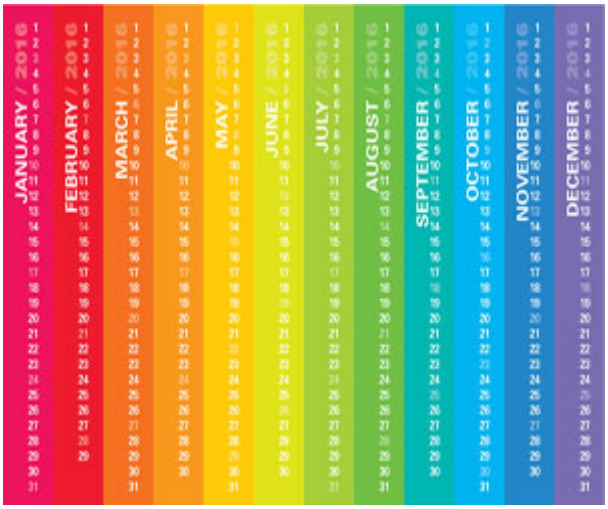
22 Φεβρουαρίου 2016

Δίσεκτο έτος: επιστήμη και δεισιδαιμονίες (Στράτος Θεοδοσίου, Καθηγητής Ιστορίας & Φιλοσοφίας της Αστρονομίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Disekto2016UP Image not found or type unknown **Το 2016 είναι δίσεκτο έτος. Ας δούμε πως καθορίστηκε το δίσεκτο έτος και ποιες δεισιδαιμονίες συνδέονταν μ' αυτό.**

Το Ιουλιανό ημερολόγιο, αυτό που καλούμε σήμερα Παλαιό, ήταν αποκλειστικά ηλιακό και αγνοούσε εντελώς τις φάσεις της Σελήνης. Ο Σωσιγένης, ο Αλεξανδρινός αστρονόμος, που μεταρρύθμισε το αρχέγονο ρωμαϊκό ημερολόγιο, θεώρησε το τροπικό έτος ίσο με 365,25 ημέρες, δηλαδή με 365 ημέρες και 6 ώρες. Η συμβολή του Σωσιγένη συνίστατο στο ότι ήταν ο πρώτος που έλαβε υπόψη του αυτές τις επιπλέον 0,25 ημέρες ή 6 ώρες, τις οποίες συνυπολόγισε στη μέτρηση της διάρκειας του έτους στο Ιουλιανό ημερολόγιο.

Σύμφωνα με τις υποδείξεις του Σωσιγένη, κάθε τέσσερα χρόνια προστίθετο στο έτος μία εμβόλιμη ημέρα, που αποτελούσε την άθροιση αυτών των επιπλέον 6 ωρών και η οποία τοποθετείτο εκείνη την εποχή μετά την 24η Φεβρουαρίου, που τότε ονομαζόταν «dies sextus ante Calendas Martias» δηλαδή η 6η ημέρα πριν από τις Καλένδες (πρωτομηνιά) του Μαρτίου.

Οι Ρωμαίοι όμως πίστευαν ότι ο Φεβρουάριος έπρεπε να έχει πάντοτε 28 ημέρες, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο θα απέφευγαν την ασέβεια προς τους χθόνιους θεούς και

τη μνήμη των νεκρών. Έτσι, δεν αριθμούσαν την εμβόλιμη αυτή ημέρα ως 5η πριν από τις Καλένδες Μαρτίου, αλλά από θεοσέβεια μετρούσαν δύο φορές την 24η Φεβρουαρίου ως δις-έκτη (bis sextus ante Calendas Martias). Συνεχίζοντας αυτήν την παράδοση, ακόμα και σήμερα ονομάζουμε δίσεκτο (bisextiles, annus bisextus) το έτος που έχει μία πρόσθετη ημέρα, μόνο που εμείς την προσθέτουμε στο τέλος του Φεβρουαρίου, ως 29η ημέρα του. Μ’ αυτόν τον τρόπο, το πολιτικό έτος είχε και έχει πάντοτε ακέραιο αριθμό ημερών –είτε 365 ημέρες στα κοινά έτη, είτε, κάθε τέσσερα χρόνια, 366 ημέρες στα δίσεκτα– και οι μήνες είχαν διάρκεια, εκτός βέβαια από τον Φεβρουάριο, 31 ή 30 ημέρες εναλλάξ. Δίσεκτα, λοιπόν, στο Ιουλιανό ημερολόγιο είναι εκείνα τα έτη των οποίων ο αριθμός διαιρείται ακριβώς δια 4.

Όμως αυτό το τέχνασμα των Ρωμαίων δεν κατάφερε να νικήσει τη λαϊκή δεισιδαιμονία. Η εμβόλιμη αυτή ημέρα θεωρήθηκε άτυχη, αποφράς και μαζί της άτυχος ολόκληρος ο δίσεκτος χρόνος. Στη λαϊκή παράδοση και γλώσσα ο δίσεκτος χρόνος θεωρείται κακότυχος και γρουσούζικος, μια δεισιδαιμονία που έχει τις ρίζες της στη ρωμαϊκή αντίληψη της κακοδαιμονίας των άρτιων ημερών και του 13ου εμβόλιμου μήνα του αρχαίου ρωμαϊκού σεληνοηλιακού ημερολογίου, που την παρέλαβαν οι σύγχρονοι Ιταλοί και Έλληνες. Ακόμα, η διαταραχή της ροής των ημερών που δημιουργεί το δίσεκτο έτος με την πρόσθεση μιας επιπλέον ημέρας στον Φεβρουάριο γέννησε τη δεισιδαιμονική αντίληψη των λαών ότι η ημερολογιακή αυτή διαταραχή στιγματίζει γενικά τις κοινωνικές διαδικασίες που συμβαίνουν τον χρόνο αυτόν.

Είναι βέβαια άξιον απορίας πώς είναι δυνατόν η πρόσθεση μιας επιπλέον ημέρας στο έτος, που είναι απαραίτητη όπως είδαμε για τον καταμερισμό του ηλιακού έτους στο πολιτικό έτος του Ιουλιανού ημερολογίου, να δημιουργεί τέτοιες δεισιδαιμονικές αντιλήψεις στον λαό. Ίσως αυτό να ανάγεται στη σφαίρα των συναισθηματικών ανασφαλειών των ανθρώπων. Όμως, έτσι κι αλλιώς, ο λαός αφελώς αποφεύγει κατά τη διάρκεια του δίσεκτου έτους να προβαίνει σε πράξεις που είναι σπουδαίες, σοβαρές και σημαδεύουν τη ζωή του. Γι’ αυτόν τον λόγο η παράδοση επιβάλλει στον λαό να μην παντρεύεται ούτε να χτίζει σπίτι, ούτε να ξεκινάει κάτι το καινούργιο στη ζωή του κατά τη διάρκεια του δίσεκτου έτους· κι όλα αυτά διότι ακόμα και σήμερα πολλοί πιστεύουν ότι αυτές οι ενέργειές τους δεν πρόκειται να έχουν ευτυχή κατάληξη. Οι νέοι άνθρωποι βέβαια όλα αυτά τα θεωρούν δεισιδαιμονίες του παρελθόντος αμόρφωτων και ακαλλιέργητων ανθρώπων.

Ο Ιούλιος Καίσαρας με ειδικό διάταγμα όρισε την εμβόλιμη ημέρα ως punctum temporis, δηλαδή «χρονική στιγμή». Για τον λόγο αυτόν, όποιος γεννιόταν αυτήν

την ημέρα γιόρταζε τα επόμενα γενέθλιά του την προηγούμενη ημέρα, δηλαδή την 23η Φεβρουαρίου.